

ประกาศสถาปนาสมณศักดิ์

ภูมิพลอดุลยเดช ป.ร.

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช
มหิตลธิเบศรราชภีบดี จักรีนฤพดินทร สยามินทร์ราชิราช
บรมนาถบพิตร

มีพระบรมราชโองการโปรดให้ประกาศว่า โดยที่ทรง
พระราชดำริว่า พระสงฆ์ซึ่งดำรงในสมณคุณใหญ่ยิ่ง สมควร
จะเลื่อนอิสริยยศฐานันดรในสมณศักดิ์มีอยู่ บัดนี้จวบกาล
มหามงคลสมัยเฉลิมพระชนมพรรษา ควรจะสถาปนาอิสริยยศ
พระสงฆ์ขึ้นไว้ให้บริบูรณ์ตามตำแหน่ง

จึงทรงพระราชดำริว่า พระอุบาลีคุณูปมาจารย์ เป็นพระ
เถระผู้เจริญในสมณคุณแนกขัมมปฏิบัติ สมบูรณ์ด้วยศีลา

เล่ม ๗๔ ตอนที่ ๑๐๗ ราชกิจจานุเบกษา ๑๗ ธันวาคม ๒๕๐๐

จารวัตรรัตตัญญูมหาเถรธรรมตลอดมาช้านาน ได้ประกอบ
 กรณียกิจเป็นหิตานุหิตประโยชน์แก่พุทธจักรและอาณาจักร
 อย่างไพศาล ดังความพิสดารปรากฏในประกาศสถาปนาเป็นที่
 รองสมเด็จพระราชาคณะ เมื่อวันที่ ๘ มิถุนายน พุทธศักราช
 ๒๔๙๐ นั้นแล้ว

ครั้นต่อมา พระอุบาลีคุณูปมาจารย์ ก็เจริญยิ่งในสมณคุณ
 เถาภรรษุระพระพุทธรศาสนา อุดมล้ำหอบรมสั่งสอนพุทธบริษัท
 ทั้งบรรพชิตและภิกษุสงฆ์ ให้ตั้งอยู่ในสัมมาทิฏฐิปฏิบัติดีได้
 ทอถ้อย ในการคณะสงฆ์ก็ยังดำรงตำแหน่งสมาชิกสังฆสภา
 และเป็นผู้รักษาการในตำแหน่งประธานคณะวินัยธรและหัวหน้า
 คณะวินัยธรชั้นฎีกาอยู่ตลอดมา ส่วนในการปกครองพระอาราม
 นั้น ก็ปรากฏว่า ในสมัยที่พระอุบาลีคุณูปมาจารย์มาดำรง
 ตำแหน่งเจ้าอาวาสวัดสุทัศนเทพวรารามอยู่นี้ ได้มีการบูรณ
 ปฏิสังขรณ์ถาวรวัตถุที่สำคัญของวัดหลายอย่าง คือ ได้ทำการ
 บูรณะ พระวิหารหลวงซึ่งเป็นที่สถิตประดิษฐานพระศรี
 สกกขมุนี โดยเปลี่ยนข้อฟ้าใบระกาใหม่ทั้งหมด ทำการบูรณะ
 พระอุโบสถโดยเปลี่ยนข้อฟ้าใบระกาใหม่เช่นเดียวกัน กับได้
 ปิศทองล่องชาดบานประตูใหม่ และได้ทำการซ่อมแปลงศาลา
 การเปรียญ คือ ศาลาใหญ่ ๑ หลัง กับศาลารายอื่น ๓ หลัง

เล่ม ๗๔ ตอนที่ ๑๐๗ ราชกิจจานุเบกษา ๑๗ ธันวาคม ๒๕๐๐

ถาวรวัตถุสำคัญดังกล่าวนี้ ของเดิมชำรุดทรุดโทรมมาก ได้ทำการบูรณะซ่อมแปลงขึ้นใหม่ให้กลับคืนดีมีสภาพสะอาดเรียบร้อยงดงาม และมั่นคงถาวรเหมือนอย่างเดิม ทั้งนี้ควรนับว่าพระอุบาลีคุณูปมาจารย์ มีความสามารถในการปกครองพระอารามหลวงที่มีความสำคัญดังกล่าวได้เรียบร้อยสมพระราชประสงค์

บัดนี้ พระอุบาลีคุณูปมาจารย์ ก็เจริญด้วยพระอายุกาลถึง ๖๑ พรรษา ดำรงตำแหน่งสมณศักดิ์ติดต่อกันมาถึง ๔๒ ปีได้เป็นครูและอุปัชฌายจารย์ของมหาชนเป็นอันมาก เป็นที่เคารพนับถือสักการบูชาแห่งพุทธมามกาชนทั่วไป สมควรจะสถาปนาขึ้นเป็นสมเด็จพระราชาคณะได้

จึงมีพระบรมราชโองการโปรดให้สถาปนา พระอุบาลีคุณูปมาจารย์ ขึ้นเป็นสมเด็จพระราชาคณะ มีราชทินนามตามจารึกในสุพรรณบัฏว่า สมเด็จพระพุฒาจารย์ อเนกสถานปริษา สัปตวิสุทธิจริยาสมบัติ นิพัทธชุตคุณ สิริสุนทรพรตจาริก อรัญญิกมหาปริณายก ตรีปิฎกโกศล วิมลคัมภีรญาณสุนทร บวรสังฆาราม คามวาสี อรัณยวาสี สถิต ณ วัดสุทัศนเทพวราราม ราชวรมหาวิหาร พระอารามหลวง มีฐานานุศักดิ์ตั้งฐานานุกรมได้ ๑๐ รูป คือ พระครูปลัดสัมพิพัฒน์ชุตาจารย์

เล่ม ๗๔ ตอนที่ ๑๐๗ ราชกิจจานุเบกษา ๑๗ ธันวาคม ๒๕๐๐

ปรีชาญาณประยุต วิสุทธิจริยาธิการนายก ปัญญกัธรรมรักจิต

๑ พระครูวินัยธร ๑ พระครูธรรมธร ๑ พระครูศัพทสุนทร
พระครูคู่สวด ๑ พระครูอมรโมสิต พระครูคู่สวด ๑ พระครู
วิจิตรสังฆการ ๑ พระครูวิจารณ์โกศล ๑ พระครูธรรมรักจิต
๑ พระครูสมุห์ ๑ พระครูใบฎีกา ๑

อนึ่ง ทรงพระราชดำริว่า พระธรรมปาโมกข์ เป็นพระ
เถระเจริญด้วยคุณธรรมอนันตปรีชา ได้ศึกษารอบรู้ในมคธปริ
วารตน์และอรรถธรรมวินัย สอบไล่ได้สำเร็จภูมิเปรียญธรรม
๔ ประโยค ได้เป็นฐานานุกรมผู้ใกล้ชิดในพระเจ้าวรวงศ์เธอ
กรมหลวงชินวราลงกรณสมเด็จเจ้าพระยาบรมมหาพิชัย
พระครูโมสิตสุขสร พระครูธรรมธร และพระครูวิจิตร
ธรรมคุณ โดยลำดับ ต่อมา ทรงพระกรุณาโปรดให้เป็นพระ
ราชาคณะที่ พระจุลคณิศร ตำแหน่งปลัดซ้ายสกลมหาสังฆปริ
นายก ได้ช่วยแบ่งเบาภาระธุรกิจทั่วไปของสมเด็จเจ้าพระยา
องค์นั้น ให้ดำเนินไปโดยเรียบร้อยเป็นอย่างดี เป็นที่
ไว้วางพระหฤทัยได้สนิท ต่อมาทรงพระกรุณาโปรดให้เลื่อน
เป็น พระราชกวี พระเทพโมลี และ พระธรรมปาโมกข์ โดย
ลำดับ ก็รับภาระพระพุทธศาสนา และสั่งวรในศีลาจารวัตร
รักษาระเบียบปฏิบัติประเพณีราชการได้เรียบร้อย สมควรแก่

เล่ม ๗๔ ตอนที่ ๑๐๗ ราชกิจจานุเบกษา ๑๗ ธันวาคม ๒๕๐๐

ตำแหน่งเป็นอย่างดีตลอดมา มีความอุตสาหวิริยะในการ
 ประกอบพระพุทธศาสนกิจ เป็นหัวหน้าहितประโยชน์แก่
 พุทธจักรและอาณาจักรโดยขอเนกประการ กล่าวคือ ในการ
 ปรีชาศึกษา ได้เป็นกรรมการตรวจสอบความรู้แก่กรรมสนาม
 มณฑลราชบุรี เป็นกรรมการตรวจสอบประโยชน์กรรมและ
 บาลีสนามหลวง เป็นกรรมการมหามกุฏราชวิทยาลัยในพระ
 บรมราชูปถัมภ์ อันเป็นบ่อเกิดแห่งการศาสนศึกษา อนึ่ง
 พระธรรมปาโมกข์ เป็นผู้ประกอบด้วยอุตสาหวิริยาคณะ ใน
 การศึกษาค้นคว้าหลักกรรมในคัมภีร์บาลีปกรณ์ทั้งหลาย เรียบ
 เรียงทำคำบรรยายนำออกเผยแพร่ เป็นประโยชน์ในการอบรม
 สั่งสอนศึกษาบุคคลอยู่เป็นเนืองนิตย์ ได้เคยแต่งหนังสือ
 สอนพระพุทธศาสนาแก่เด็ก สำหรับพิมพ์พระราชทานแจกใน
 งานพระราชพิธีวิสาขบูชาประจำปี ได้รับพระราชทานรางวัลที่
 ๑ รวม ๒ ครั้ง คือ เรื่องที่ศ ๖ กับเรื่องสังคหวัตถุ ๔ นับเป็น
 พระสงฆ์องค์แรกที่แต่งหนังสือเข้าประกวดได้รับพระราชทาน
 รางวัล ต่อมาจึงทรงพระกรุณาโปรดยกเป็นพระคณาจารย์เอก
 ในทางธรรมาจารย์คัมภีร์ดังปรากฏอยู่แล้ว ส่วนในการบริหาร
 พระธรรมปาโมกข์ ก็เริ่มรับภาระปฏิบัติมาแต่เบื้องต้น คือ
 เป็นฐานานุกรมในพระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหลวงชินวราธิบดี

เล่ม ๑๔ ตอนที่ ๑๐๗ ราชกิจจานุเบกษา ๑๗ ธันวาคม ๒๕๐๐

สมเด็จพระสังฆราชเจ้า ดังกล่าวแล้ว ต่อจากนั้น ได้เป็นผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดราชบพิธ เป็นกรรมการคณะธรรมยุต เป็นสมาชิกสังฆสภา เป็นเจ้าคณะอำเภอพระนคร เป็นเจ้าคณะตรวจการผู้ช่วยภาค ๒ รักษาการในตำแหน่งเจ้าอาวาสวัดราชบพิธ เป็นพระอุปัชฌายะในคณะธรรมยุต เป็นเจ้าอาวาสวัดราชบพิธ เป็นเจ้าคณะตรวจการภาค ๑ เป็นสังฆมนตรีช่วยว่าการองค์การสาธารณูปการ เป็นเจ้าคณะธรรมยุตจังหวัดพระนครและจังหวัดสมุทรปราการ เป็นเจ้าคณะธรรมยุตผู้ช่วยภาค ๑ ภาค ๒ และภาค ๖ รูปที่ ๑ ในส่วนการพระอารามนั้น เนื่องด้วยวัดราชบพิธสถิตมหาสีมารามเป็นพระอารามหลวงชั้นเอก ชนิดราชวรวิหาร ซึ่งพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๕ ทรงสร้างขึ้นจำเดิมแต่แรกเถลิงถวัลยราชสมบัติ เป็นวัดประจำรัชกาลตามโบราณราชประเพณี ด้วยมีพระราชศรัทธาอันยิ่งใหญ่ โปรดให้สร้างด้วยศิลปกรรมอันประณีตบรรจงปรากฏงดงามยิ่งนัก นับว่าเป็นพระอารามหลวงที่มีความสำคัญเป็นพิเศษยิ่งพระอารามหนึ่ง ซึ่งย่อมตกเป็นภาระหนักแก่เจ้าอาวาสในการระวังกักตุนรักษาถาวรวัตถุอันวิจิตรงดงามเหล่านั้นมิให้ชำรุดทรุดโทรมเสียหาย พระธรรมปาโมกข์ได้รับหน้าที่เป็นเจ้าอาวาสพระอารามนี้ในลำดับองค์ที่ ๔ และ

เล่ม ๗๔ ตอนที่ ๑๐๗ ราชกิจจานุเบกษา ๑๗ ธันวาคม ๒๕๐๐

นับตั้งแต่ได้รับหน้าที่นั้นมาเป็นเวลาได้ ๑๑ ปีเศษ ก็ปรากฏว่า
ได้เอาใจใส่ดูแลและวางรักษาถาวรวัตถุต่าง ๆ ในพระอารามให้
มีสภาพสะอาดเรียบร้อยงดงามดำรงอยู่ในสภาพเดิมเป็นอันดี
เช่นเดียวกับเจ้าอาวาสองค์ก่อน ๆ ได้ปฏิบัติมา ในการ
บูรณปฏิสังขรณ์ พระธรรมปาโมกข์ ได้จัดการบูรณะพระเจดีย์
ใหญ่ซึ่งชำรุดทรุดโทรมให้กลับคืนมีสภาพเรียบร้อยงดงาม
และมั่นคงถาวรเหมือนอย่างเดิม ทั้งได้ประกอบพิธีอัญเชิญ
พระบรมสารีริกธาตุเข้าประดิษฐานไว้ในองค์พระเจดีย์นี้ด้วย
ในการปฏิบัติกิจวัตรของพระภิกษุสามเณรในพระอาราม ตาม
ระเบียบประเพณีเดิมของวัดนี้ได้เป็นมาโดยเคร่งครัดเพียงไร
พระธรรมปาโมกข์ ก็ถือเป็นหลักปฏิบัติโดยเคร่งครัดเหมือน
อย่างแต่ก่อนตลอดมา อนึ่ง บรรดาผู้ที่มุ่งจิตศรัทธาใครจะได้อ
บำเพ็ญบุญกุศล หรือประกอบพิธีกรรมทางศาสนาด้วยประการ
ใด ๆ ในพระอารามนี้ หากได้มาขอร้องให้ทางวัดช่วยเหลือ
ในประการที่สมควรแล้ว ก็ได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดีอยู่
เสมอ ปรากฏเป็นที่เจริญศรัทธาปสาทะของบรรดาพุทธ
ศาสนิกชนอยู่ทั่วไป จึงควรนับว่า พระธรรมปาโมกข์ เป็นผู้
มีปรีชาสามารถในการปกครองพระอารามหลวง ซึ่งมีความ
สำคัญดังกล่าวเป็นอย่างดี สมพระราชประสงค์ ส่วนในการ

เล่ม ๑๕ ตอนที่ ๑๐๗ ราชกิจจานุเบกษา ๑๗ ธันวาคม ๒๕๐๐

ศึกษา ก็ปรากฏว่า พระธรรมปาโมกข์ ได้เอาใจใส่ทะนุบำรุง ส่งเสริมเป็นอย่างดี กล่าวคือ ในฝ่ายพุทธจักร โดยที่สำนักเรียนพระปริยัติธรรมวัดราชบพิศ มีฐานะเป็นสำนักเรียนชั้นเอก ในสาขาแห่งมหามงกุฎราชวิทยาลัยมาแต่เริ่มแรก พระธรรมปาโมกข์ ได้พยายามทะนุบำรุงและส่งเสริมทั้งครูและนักเรียนให้มีสมรรถภาพและให้ได้รับความสะดวกทั้งในการเรียนและการสอน เจริญรอยตามระเบียบเดิม ซึ่งเจ้าอาวาสองค์ก่อน ๆ ได้วางไว้เป็นอย่างดีทุกประการ ส่วนในการศึกษาของฝ่ายอาณาจักร พระธรรมปาโมกข์ ก็ได้รับเป็นผู้อุปการะโรงเรียนมัธยมวัดราชบพิศ ซึ่งตั้งอยู่ในบริเวณพระอาราม สืบต่อจากเจ้าอาวาสองค์ก่อน ๆ ทั้งยังได้ช่วยเหลือเป็นกำลังอันสำคัญในการหาทุนจัดสร้างตึกเรียนขึ้นใหม่อีก ๓ หลัง คือ ตึกถุขงคประทานวิทาสีท ๑-๒-๓ ซึ่งปรากฏอยู่ในเวลานี้สำเร็จเรียบร้อยเป็นอย่างดีโดยไม่ต้องใช้เงินงบประมาณของกระทรวงศึกษาธิการเลย นอกจากนี้ พระธรรมปาโมกข์ ยังได้ไปจัดสร้างโรงเรียนภาษาไทยชนบทวัดโพธิ์ทอง อำเภอมนัรหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ซึ่งเป็นชาติภูมิ ๑ หลัง ก็ได้ช่วยเหลือในการจัดสร้างโรงเรียนประชาบาลชนบทวัดสระกระเทียม อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม ซึ่งทางวัดจัดทำ

เล่ม ๗๔ ตอนที่ ๑๐๗ ราชกิจจานุเบกษา ๑๗ ธันวาคม ๒๕๐๐

ค้างอยู่ให้สำเร็จเรียบร้อยอีก ๑ หลัง ทั้ง ๒ แห่งได้เปิดเป็น
สถานศึกษาเรียบร้อยแล้ว ทั้งนี้ ย่อมนับว่า พระธรรมปาโมกข์
ได้มีส่วนสนับสนุนและส่งเสริมการศึกษาของชาติให้เจริญ
ก้าวหน้าเป็นอย่างดี ควรแก่การสรรเสริญ ในการอบรมสั่งสอน
พุทธศาสนิกบริษัท ก็ปรากฏว่า พระธรรมปาโมกข์ ได้เอา
ใจใส่ด้วยความอุทิศสหายพยายามและปรีชาสามารถเป็นอย่างดี
ยิ่ง กล่าวคือ นอกจากการแสดงธรรมในวันธรรมสวนะเป็น
ประจำอยู่แล้ว ยังได้เป็นผู้อบรมศีลธรรมแก่นักเรียนโรงเรียน
วัดราชบพิธเป็นประจำอีกด้วย นอกจากนี้ พระธรรมปาโมกข์
ยังได้เป็นผู้บรรยายสวดมนต์มีคำนำ ทางวิทยุกระจายเสียงกรม
ประชาสัมพันธ์ ในวันแรม ๘ ค่ำ ของทุก ๆ เดือน เริ่มแต่
เดือน มกราคม พ.ศ. ๒๔๙๘ ตลอดมา อันเป็นที่นิยมชมชอบ
ของบรรดาพุทธศาสนิกชนทั่ว ๆ ไป นับว่าเป็นประโยชน์
ยิ่งในการเผยแผ่พระศาสนาธรรมอีกโสดหนึ่ง ดังปรากฏ
อยู่แล้ว

สรรพคุณอีก ซึ่งพระธรรมปาโมกข์ ได้บำเพ็ญเป็น
ผลดีแก่พุทธจักรและอาณาจักร ดังพรรณนามา นับว่าเป็นผู้
เจริญยิ่งด้วยอุทิศสหายวิริยะสติปัญญาสามารถประจักษ์อยู่แก่มวล
พุทธบริษัททั้งคฤหัสถ์และบรรพชิตอย่างไพศาล บัดนี้ พระ

เล่ม ๗๔ ตอนที่ ๑๐๗ ราชกิจจานุเบกษา ๑๗ ธันวาคม ๒๕๐๐

ธรรมปาโมกข์ ก็เจริญด้วยพระยาอายุกาล สมบูรณ์ด้วยเถรกรรม
 ธรรม มั่นคงอยู่ในพรหมจรรย์เนกขัมมปฏิบัติ เป็นอจลพรหม
 จริยาภีรต มีวัตรจริยาเป็นที่น่าเลื่อมใส เป็นหลักอยู่ในคณะ
 ธรรมยุตติกายาหมู่หนึ่ง สมควรยกย่องให้ดำรงในสมณฐานันดร
 สูงชัน

จึงมีพระบรมราชโองการโปรดให้สถาปนา พระธรรม
 ปาโมกข์ ขึ้นเป็นที่รองสมเด็จพระราชาคณะ มีราชทินนามตาม
 จารึกในหิรัณยบัฏว่า พระอุบาลีคุณูปมาจารย์ ญาณวิสุทธจริยา
 ปริณายก ตรีปิฎกคุณาลังการ นานาสถาณราชคมนตรี สาธุการ
 ธรรมากร สุนทรศีลาทีขันธ์ สถิตณวัดราชบพิธสถิต
 มหาสีมาราม ราชวรวิหาร พระอารามหลวง มีฐานานุศักดิ์ตั้ง
 ฐานานุกรมได้ ๘ รูป คือ พระครูปลัดสุวัฒนโพธิคุณ ไพบูล
 สมถญาณจาริก อรัญญิกานุนายก ปิฎกธรรมรักขิต ๑ พระครู
 วินัยธร ๑ พระครูธรรมธร ๑ พระครูพิศาลสรกิจ พระครู
 คู่สวด ๑ พระครูพิศิษฐ์สภาร พระครูคู่สวด ๑ พระครู
 สังฆปริรักษ์ ๑ พระครูสมุห์ ๑ พระครูใบฎีกา ๑

ขออาราธนาพระคุณผู้ได้รับพระราชทานเลื่อนสมณฐานันดร
 เพิ่มอสิริยศในครั้งนี้ จงรับธุระพระพุทธศาสนา เป็นภาระ
 สั่งสอน ช่วยระงับอชักรณ และอนุเคราะห์พระภิกษุสามเณร

เล่ม ๗๕ ตอนที่ ๑๐๗ ราชกิจจานุเบกษา ๑๗ ธันวาคม ๒๕๐๐

ในขณะและในพระอาราม ตามสมควรแก่กำลังและอิสรียยศ
 ช่างพระราชทาน^๕ และจงเจริญ อายุ วรรณ สุข พล ปฏิภาณ
 คุณสารสิทธิ์สวัสดิ์ จิรัฏฐิติ วิรุพหิไพบูลย์ ในพระพุทธศาสนา
 เทอญ

ประกาศ ณ วันที่ ๕ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๐๐ เป็นปี
 ที่ ๑๒ ในรัชกาลปัจจุบัน

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ

พจน์ สารสิน

นายกรัฐมนตรี